

15. GS. METĀLA GRIEZUMA JEB "SKROŠU" GRAVĪRAS UN RĪGAS PATRICIEŠA REINHOLDA SOLTRUMPA GRĀMATU LIKTENĪ

Vēstījums ar atkāpēm par Aglonas bazilikas bibliotēkā
jaunatrasto inkunābulu

Aija Taimiņa

Reinholda Soltrumpa grāmatas Latvijas Akadēmiskajā bibliotēkā
Reinhold Soltrump's books in the Latvian Academic Library

Jebkura bibliotēka pamatoti var lepoties ar seniespieddarbiem, bet bibliotēku zinātnieku īpašu ievēribu pelna ikviens grāmatiespēšanas sākumposmā – no 1450. līdz 1500. gadam – radusies grāmata. Reģistrēti un uzskaitīti tiek pat 15. gs. otrā pusē iespiesto izdevumu fragmenti un atsevišķas lapas. Tāpēc gan kultūrvēsturniekam, gan bibliotekāram savilgojoši un satraucoši ir apzināties, ka 20. gs. izskaņā kādā no Latvijas grāmatu krātuvēm atklāts līdz šim kopkatalogos¹ neregistrēts seniespieddarba eksemplārs – labi saglabājusies inkunābula oriģinālā iesejumā. Tā kā Latvijā atrodama tikai 275 inkunābulas (1 – Latvijas Universitātes bibliotēkā, 1 – Valda Villeruša kolekcijā, 63 – Latvijas Nacionālajā bibliotēkā, 210 – Latvijas Akadēmiskajā bibliotēkā), jaunatradumam Aglonā ir izcila nozīme. Senās grāmatas liktenstāsts 500 gadu garumā ir tik sazarots, ka bez plašākiem vēsturiskiem un biogrāfiskiem ekskursiem to būtu pagrūti izprast.

Pirmais ekskurs:

PAR INKUNĀBULAS ATKLĀŠANAS HRONOLOĢIJU

1992.–1993. gadā, gatavojoties pāvesta Jāņa Pāvila II vizītei, Aglonas bazilikas vērienīgo restaurācijas un remonta darbu laikā atrastas senas grāmatas un noputējuši un bojātu dokumentu saiņi. Visvairāk cietušie materiāli tika atvesti uz Rīgu, un Latvijas Restauratoru biedrība veica preventīvus tīrīšanas un konservācijas darbus Latvijas Vēstures muzeja Restaurācijas centra restauratoras Ārijas Ubarstes vadībā.

1999. gada jūnijā Latvijas Restauratoru biedrības 10 gadu

pastāvēšanas konferencē Ārija Ubarste sniedza atskaites ziņojumu par Aglonas dokumentu konservāciju. Stāstījumu papildināja diapozitīvi par tīrītajiem objektiem, arī senajā iespieddarbā ielīmētu gravīru attēli. Tā pirmoreiz atklātībā demonstrēja jaunatradumu, gan vēl to neidentificējot un vārda nenosaucot.

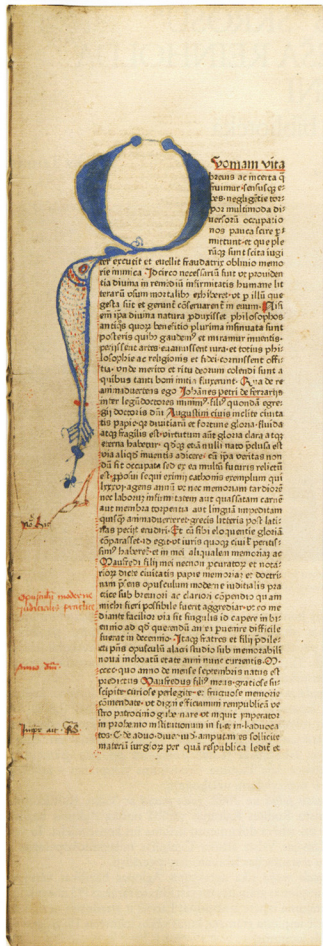
2000. gada novembrī ar Aglonas bazilikas bibliotēkas krājumu un arhīvu iepazīnās Latvijas Nacionālās bibliotēkas (LNB) Reto grāmatu un rokrakstu nodaļas speciāliste Silvija Šiško, Restaurācijas un digitalizācijas nodaļas vadītāja Rudite Kalniņa un Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas (LAB) Rokrakstu un reto grāmatu nodaļas darbiniece Aija Taimiņa. Secinājums vienprātīgs – kolekcijas glabāšanai ir nepieciešami uzlabojumi.

2001. gada jūlijā un 2002. gada maijā ar Valsts Kultūrkapitāla fonda atbalstu Rudites Kalniņas vadībā notika Aglonas bazilikas bibliotēkas un arhīva dokumentu tīrīšana un konservācija. To veica LNB un Latvijas Valsts arhīvu Centrālās mikrofotokopēšanas un dokumentu restaurācijas laboratorijas speciālisti.

2002. gada maijā tika aprakstītas Aglonas bazilikas vērtīgākās 15.–19. gs. iespiestās grāmatas un sastādīts to saraksts (93 nosaukumi). Grāmatu krājuma izpēte apstiprina: Latvijā ir atradusies neregistrēta 15. gs. Bāzele iespiesta grāmata, kuras vākos ielīmētas 15. gs. gravīras. Sensacionāls jaunums!

No 2002. gada oktobra, pateicoties dekāna Andra Aglonieša atsaucībai un ieinteresētībai, Rudites Kalniņas vadībā rit inkunābulas restaurācija. LNB izgatavo inkunābulas digitālo kopiju CD formā.

2003. gada 15. decembrī LNB rīkotajā diskusiju klubā "Gütenber-

Reinholda Soltrumpa zīmēti iniciāli, kustodi, numerāli un marginālās grāmatai:

Fernas J. P. de. Practica iudicialis. – Strassburg, ca 1475

Reinhold Soltrump's initial, custodian, numeral and marginal drawings in the book:

Fernas J. P. de. Practica iudicialis. – Strassburg, ca 1475

ga galaktika” nolasīti raksta autores un Rudites Kalniņas ziņojumi par inkunābulas *Clemens V (papa 1305–1314). Constitutiones.* – Basel: Michael Wenssler, VI Non. Mai, [2. Mai, post 2. Mai], 1476. – 2°, [74] f. (GW 7088)³ provenenci un restaurācijas gaitu.

Otrais ekskursus:

PAR AGLONAS KLOSTERA BIBLIOTĒKU UN ARHĪVU

Ir zināms, ka bijušā Aglonas klostera bibliotēkai un arhīvam savulaik piederejušas vairākas inkunābulas. Boļeslavs Brežgo rakstīja, ka “līdz 1940. g. no šīs bibliotēkas bija saglabājušās apmēram 4853 iespiestas grāmatas²⁵, un reģistrēja četras inkunābulas. Brežgo nofotografējis priekšzīmji sakārtotajā Aglonas klostera bibliotēkas telpā, un viņam līdzās atēllā redzama kāda skaista 15. gs. ķēžu grāmata. Bet vēsturnieks nepieminēja tagad jaunatrasto Klementa V konstitūcijas izdevumu... Savukārt mūsdienās Aglonā Brežgo aprakstījis inkunābulas vairs nav atrodamas.²⁶ Aglonas ģimnāzijas skolotājs, vēlāk Rīgas Garīgā semināra baznīcas vēstures profesors Henriks Trūps rakstīja: “Sakarā ar teoloģijas studijām Aglonas klosterī bija izveidojusies diezgan plaša bibliotēka, par kuru pirmās ziņas ir jau no 1770. gada. Tai bija ierādīta speciāla telpa, kur stiklotos skapjos glabājās gan teoloģiska satura, gan zinātniskas grāmatas, latviešu valodā izdotas reliģiskas grāmatas, daži pat ar roku rakstīti sen sējumi no XV–XVI gadsimtenā ar vākiem metāla apkalumos, pat ar ķēdi klāt. (...) Kara gados bibliotēka bija stipri papostīta, 1960. gadā komunistu varas pārstāvji no Rīgas ieradās Aglonas klosterī, visas grāmatas sakrāva maisos, aizveda uz Aglonas staciju it kā pārsūtīšanai uz Rīgu, bet patiesībā turpat stacijā lokomotīvēs sadedzināja.²⁵ Par Trūpa minēto ķēžu grāmatu (*libri catenati*) likteni joprojām trūkst ziņu, tomēr atsevišķas grāmatas ar pieredības ierakstu *ex Conventus Aglonensis* nonāca ZA Fundamentālajā bibliotēkā un tagad atrodas LAB Rokrakstu un reto grāmatu nodalī. Izrādās, ka Aglonā savulaik noglabāti klostera arhīva dokumenti, bet līdz ar tiem – arī dažas senas grāmatas, starp tām jaunatrastā inkunābula*. Ar brūnu ādu pārsvītkojtas koka vākos iesieto grāmatu Bāzeles tipogrāfs Mihaēls Venslers iespiedis tradicionāli divās slejās, dekretu pamattekstu iekļauj komentāri, melno fraktūras burtu salikumu atzīvina ar roku zīmēti zili un sarkani iniciāļi. Aglonas inkunābulā, tāpat kā vairumam 15. gs. grāmatu, nav titullapas. Izdošanas ziņas un tipogrāfijas marka atrodama grāmatas beidzamajā rindkopā jeb kolofonā.

Grūti šobrīd pilnībā noskaidrot gadsimtiem ilguo grāmatas ceļu no Bāzeles Sveicē līdz Aglonai Latvijā. Tomēr dažas epizodes šā iespieddarba likteni ir visai intriģiošas. 15. gs. 70.–80. gadu ieraksti grāmatā apliecina, ka tās savulaik piederejusi Rīgas patriciatim un garīdzniecības apriņķu pārstāvim Reinholdam Soltrumpam (*Reinbold Soltrump, Reynoldus Saltrump*). Turklāt LAB glabājās vēl citas inkunābulas un rokraksti 15 sējumos no cienījamā “dekretu maģistra” jeb mācīta tiesību zinātnāja un klerīķa krājuma.

Trešais ekskursus:

PAR RĪGAS PATRICIEŠU SOLTRUMPU DZIMTU UN BIRĢERMEISTARA DĒLA REINHOLDA BIOĢRĀFIJU

Aglonas bazilikas grāmata īpašnieks Reinholds Soltrumps pieredzējis pie senas un turīgas Rīgas patriciešu dzimtas. Viņa tēvs bija 1477. gadā mirušais Rīgas birģermeistars Johans Soltrumps²⁷, kas vairākus gadu desmitus (Rīgas rātē no 1454, birģermeistars 1464–1477) pārstāvēja rīdzinieku intereses asajā diplomatiskajā cīņā ar Livonijas ordeni un Rīgas arhibīskapu Silvestru Stodevēseru²⁸.

Bet kāds bija birģermeistara dēla Reinholda dzīves stāsts? Mācītājs jurists un Rīgas klerīķis, *Magister ac decretorum baccalareus, clericus Rigenis*, kā pats to ierakstījis savā grāmatā²⁹, Reinholds Soltrumps atradās šo dramatisko notikumu degpunktā. Soltrumps bija studējis Leipcigas universitātē tiesības (imatrikulēts Leipcigas universitātē 1465. gadā iespējams, ka vēlāk Soltrumpa studijas

turpinājas citviet Vaciā (1466–1474), līdz viņš ieguva tiesību maģistra grādu. Domājams, ka ap 1477. gadu Soltrumps atgriezies Rīgā. Vēsturnieks Leonīds Arbuzovs (seniors, 1848–1912) viņu kā pie baznīcas aprindām – klēra piederošu personu ierindojis Rīgas arhibīskapijas vikāru (1466–1474) un dažādu klerīku sarakstā (ap 1480)¹⁰, jo Soltrumps no 1466. gada franciņuķu Sv. Katrīnas baznīcā bija turētājs vikāriju. Precīzu dokumentāru ziņu par Soltrumpa tālāko dzīvi trūkst, tiek apgalvots, ka 1480. gadā viņš Rīgu atstājis.¹¹ To varētu arī apšaubīt, jo vairākas, domājams, viņam piederējušas grāmatas (kā redzams turpmāk) iespējams vēl 1483. un 1489. gadā (sk. 2. pielikumu).

Muoria quedā est
 enoꝛmis: quedā non. vt sup̄ enoꝛ
 mia: ij. **A. Meli** supra absolucō
 ij. fi. m ab dicōe. **B**
Vty aggrae ē muoria ex
 lve qe omittat in per
 sonā phuribz oūndā. **R. fm thy**
 ij. ij. q. lxx. **C**etris paribz quāto
 aliq̄ muoria in phites rebundat:
 tantō est grauius pām. **f. m tē dē**
 q̄ grauius pām est h aliq̄s pau
 tiat p̄ncipem quā priuātā p̄so
 nā qe rebundat i muoriā toū. **m'**
 titūdinis **Cū** aut̄ infere muoria in
 p̄fōnā oūndā alteri qualiteram
 q̄: tunc muoria illa p̄inet ad bu
 as p̄sonas: a q̄ hoc p̄ aggraua
 tur pām. **Quō** q̄n licet muoriā
 p̄fōne vel rez repellere vide supra
 b. l. ij. **f. ij. dē materia muoria: auz.**

Reinholda Soltrumpa zīmets iniciāls "I" ar droliero – dziedošu ākstu no:
Nicolaus de Asano. Supplementum... – Köln, 1479

Reinhold Soltrump's initial drawing "I" with a droller – singing jester from:
Nicolaus de Asano. Supplementum... – Köln, 1479

Ceturtais ekskurss:

PAR REINHOLDA SOLTRUMPA GRĀMATĀM

Reinholda Soltrumpa dzīvi un grāmatu krājumu pētījis Rīgas pilsetas bibliotēkas direktors Nikolajs Bušs, uzskaitīdams un raksturodams vairākas Soltrumpa grāmatas, kas pārņemtas no Rīgas franciņuķu klostera bibliotēkas un pēc tam nonākušas Rīgas pilsetas bibliotēkā.¹²

Sekojoš pa Buša pēdām un pārskatot seno grāmatu kolekciju, nākas secināt, ka patiesībā Soltrumpa grāmatu skaits bijis lielāks un viņam piederējuši arī Buša "Atstātajos rakstos" neminēti sējumi. Nu jau apzināti 15 Soltrumpa konvolūti.

Vai kādam rīdziniekam 15. gs. beigū ceturksnī piederējuši

15 folianti būtu jādēvē par nozīmīgu un vērtīgu bibliotēku? Pēc 15. gs. vērtību skalas ar tik lielu grāmatu krājumu tad varēja lepoties retais.¹³ Bušs pirmais atklāja, ka Soltrumps pieskaitāms senās Rīgas bibliofilu aprindām. Nav zināms, kur un kā Soltrumps iegādājis savas grāmatas – pasūtījis kādam iecelšuģošanā grāmatgotojājam Rīgas gadatirgī¹⁴ vai arī iepircis jau studiju laikā Vaciā. Viņa bibliotēkas vecākā grāmata iespējams 1472. gadā, vairums grāmatu drukātas 15. gs. 70. gadu otrajā pusē, bet bezdāme grāmatu pirkumi bijuši ap 1489. gadu. Domājams, ka Soltrumps 15. gs. 70. gadu beigās uzturējies vienā no vācu humanisma centriem – Štrāsburgā (mūsdienu Strasbūrā), kur iespējams vairākas viņam piederošās grāmatas. Savukārt Kelnē viņš varēja iegādāties grāmatas greznojošās gravīras. Visām savām grāmatām Soltrumps ir sarūpējis labus un krāšņus iesējumus ādas vākos ar bezkrāsas spiedogu rotājumu, grezniem apkalumiem un kēdēm. Dala foliantu neapšaubāmi iesieta Vaciā, un proti – seši lielle Vincenta no Bovē (*Vincentius Bellovacensis*, 1190–1264) enciklopēdiju sējumi ar nepazīst grezniem apkalumiem. Citi varēja būt darināti arī Rīgā. Tomēr atsevišķus iespieddarbus R. Soltrumps nepārprotami pircis neiesietus, tādus arī ilgstoši lasījis (par to liecina neskaitāmas margiņālijas un sākmulpa netraītas papīrs) un vēlāk līcis grāmatsejējam tos iesiet vairākus kopā¹⁵, veidojot konvolūtus.

Vērtējot Soltrumpa grāmatu un rokkrastu kolekciju no saturiskā aspekta, jāatzīst, ka viņam piemēris renesanses laikmeta personības plašums un daudzpusība. Dzimtas namā Grēcinieku ielā 22 viņš veidojis savām *studia humanitatis* jeb humanitāro priekšmetu studijām, profesionālajām interesēm un personīgajām vajadzībām atbilstošu grāmatu krājumu, vākdams tiesību izdevumus un teoloģisko literatūru. Tostarp viņa īpašumā bijis reiss un vērtīgs traktāts par dievalkpoju mācību.¹⁶ Tiekdamies izzināt vēsturi, dabu un filozofiju, Soltrumps kā īstens humanists sagādājis sev vērtīgāko tālaika enciklopēdiju – viņa bibliotēkā varēja lepoties ar Vincenta no Bovē slaveno enciklopēdiju *Speculum doctrinale*, *Speculum historiale*, *Speculum morale* un *Speculum naturale* foliantiem. Soltrumps iedziļinājies arī dzejas mākslā un daiļliteratūrā, baudījis šaha spēles priekus. Rīgas dekretu maģistra bibliotēka ir pilsetas turīgāko iedzīvotāju grāmatu kolekcijas paraugs un apliecina humanisma ideju izplatību.

Soltrumpa grāmatas pašas spilgti raksturo to īpašnieku kā izglītotu, apgarotu un temperamentīgu personību. Viņš savas grāmatas neatlaidīgi un ieinteresēti lasījis un komentējis, studējis tekstus arī atkārtoti pēc ilgāka laika, ērtības labad pašs veidojis satura rādītāju un norādes. Lasīšanas intensitāti raksturo margiņālijas: neskaitāmi pierakstījumi, kustodi un "ropciņas" uz grāmatu malām. Margiņālijas grāmatā par tiesu praksi¹⁷ norāda uz lasītāja nopietno darbu ar šo grāmatu. Reinholdam Soltrumpam acīmredzami bija svarīgi precizēt savu attieksmi pret tēvu un laikmeta norisēm Rīgā, tādēļ daudzviet pasvirīti teksta fragmenti, kur rakstīts par studijām un dēla un tēva attiecībām un pienākumiem. To apstiprina tekstam atbilstoši sānmālā pierakstīti iniciāli "IS" (*Johannes Soltrump*) vai "RS" (*Reinhold Soltrump*). Vairākos nedatētos pieredības ierakstos Soltrumps norādījis, ka viņš ir "apdomājis un tālredzīgs, godājāms birģermeistara Johana Soltrumpa" dēls (sk. *Ferraris J. P. de. Practica iudicialis*. – F. 230a). Tapēc vistieciāmāk, ka dramatisko notikumu laikā dēls nostājās sava tēva un tātad – Rīgas pilsetas pusē.

Priektais ekskurss:

PAR RĪGAS ZIVJU INICIĀLIEM, PĀRRAKSTĪTĀJU UN ILLUMINATORU AMATIERI SOLTRUMPU

Priekštats par Soltrumpu – lasītāju papildinājums un paplašināms, piemērot viņu kā nenorastoto pārrakstītāju. Sevis iepriecinājumam Reinholds Soltrumps pārrakstījis vairākus sacerejumu – sadzīvības 12. fs. gabalus un plašus to komentārus (*Anonymus Neveleti. Fabulae; Commentariorum ad Fabulae*; abi konvolūtā LAB R

Svētās Marijas kronēšana. Svētā Marija ar 14 svētajām jaunavām un mocēklēm – aizbildnēm (*Virgo inter virgines*)
Coronation of the Virgin. The Virgin with 14 holy virgins and martyrs (*Virgo inter virgines*)

Svētais Janis Kristītājs, svētais Sebastjans un svētais Kristaps
St. John the Baptist, St. Sebastian and St. Christopher

2535), traktātu par dzejas mākslu *De arte poetica* (konvolūtā LAB R 2498), apceri par zīmīgiem *De sigillis*, Vecās Deribas līdzību par Zuzannu *Historia Susanna*, vēstījumu par eņģelēm *De angelis* un svētā Antonija dzīves aprakstu *Vita beati S. Antonii* (visi konvolūti LAB R 2502). Iespējams, ka viņam var piedēvēt arī Polijas Martina (*Martinus Polonus*) Romas pāvestu hronikas (*Gesta Romanorum*) 15. gs. beigu (?) pārrakstījumu ar diviniekiem dziedošiem un spēlējošiem velniem uz manuskripta malām un zivs un četrpales motīvu dažu iničiālu veidojumā. Bet varbūt bija otrādi un Soltrumpa – iluminatoru ietekmēja šīs Rīgas franciskāņu klostera rokraksts. Vai var pieņemt, ka viņu iničiāli būtu raksturīgi tieši viduslaiku Rīgas rokraksta grāmatām?

Šobrīd LAB un Aglonā atrodamas grāmatas, kuru piederību Soltrumpam apstiprina īpašuma ieraksti un marginālji sistēma, kā arī viņam raksturīgā zīmēto iničiālu veidojuma maniere, kas ļāvis skaidri atributēt vairākus materiālus. Soltrumps pats rotājis savas grāmatas, zīmējis ar sarkanu un zilu gašu lielos iničiālus – tāpat bijis iluminatoru amatieris. Šķiet, ka visaižaurīgāk Soltrumps grāmatas izdaiļojis studiju laikā un neilgi pēc tam – ap 1475–1477. gadu Soltrumps apvilcis burtu kontūrām līniju kontrastejošā zilā vai sarkanā krāsā, ar iemīļoto četrpales ornamentu rotājis daudzus lielos greznumburtus, nereti izzīmējis iničiālos sejas. Nopietnais un komiskais, sakrālā pasaule un groteska te nostājušās līdzās. Un, ja pārrakstītais, kas izgreznoja pāvestu hronikas malas ar muzicējošajiem velniem, patiešām bijis Soltrumps, vienīgi viņš Rīgā zīmējis citos viduslaiku manuskriptos bieži sastopamos drolerus – grēciņus un dēmoniskās pasaules parodētus tēlus. Ļoti grībotos ticēt versijai, ka arī grezno iničiāli ar franciskāņu ordeņa mūku brūnpelekājā apmetni pie lasāmpulsts¹⁸ zīmējis Soltrumps. Abu pēdējo darbu ilumiņēšanai izvēlēts sarkanās un melnas krāsas salikums, figurālie iničiāli ir prasmīgāk izstrādāti, filigrāno līniju vijums kļuvis smalkāks, tomēr dažas pazīmes arī šos zīmējumus ļauj piedēvēt Soltrumpa rokami.

Mazliet nenopietni, bet pārliecināti Soltrumpu var saukt par Rīgas zivju iničiālu meistaru, jo daudzu iničiālu kāja viņa interpretācijā pāgarinādāmās pārvešas par izteiksmīgu zivti. Vai tā būtu Rīgā iecienītā silķe – gavēņa ēdiens, vai varbūt Soltrumps domājis par zivi kā pirmkrīstiešu simbolu, grūti spriest. Lai arī Soltrumps nav veicis zīmētājs un viņa veikums ir neviendabīgs (daži iničiāli ir visai robusti un pat pavisāri, lieliem burti ir platām kājām un smagnēji, zivis bola acis, un astē tām iekūršies divaini āķi, zīmētās sejas ir skolnicieciņš komiskas vai groteskas), lai arī dažu iničiālu izpildījums nav rūpīgs un bieži arī krāsa nav bijusi pati kvalitatīvākā (tā iesūkusies papīrā un izplūduši), viņš tomēr nepārototi ir viens no pirmajiem vārdā nosaucamajiem Rīgas iluminatoriem amatieriem, kura rokrakstu var nemaldīgi atpazīt un daudzus darbus atributēt. Turklāt Soltrumps brīžam bijis apveltīts ar pietiekami lielu pašapziņu, lai grāmatu lapas atkārtoti, bet iespiedtekstam neatbilstoši izdaiļotu ar savu lielzēma monogrammu iničiāla vieta.

Sestais ekskurss:

PAR ĪPAŠUMA IERAKSTIEM GRĀMATĀS

Soltrumps prata dažādi akcentēt savu grāmatu piederību: izzīmējot ar melniem milzu antikvas burtiem savu uzvārdu un dažā nosaukumu uz grāmatas griezuma (LAB IK 101), virknējot lielos burtus un rakstot fraktūrā iespieddarba nosaukumu pirmās lapas augšmalā (LAB IK 58). Cietviet viņš priekšlaps pergamentu rotājis ar kādu īsu (nesaprotamu, varbūt nepabeigtu?) frāzi, izveidojot to kā vizuāli izteiksmīgu dziedājuma fragmentu uz nosū līnijām un papildinot ar dažām nosū zīmēm un saviem iničiāliem sirds formas kartušā (LAB IK 101). Viņš turpinājis kolofona tekstu, rakstīdams piederības ierakstu ar melnu vai sarkanu tinti; greznākie ieraksti veidoti pat trīs krāsās – sarkanā, zilā un melnā. Ari ielīmētās

gravīras papildina un komentē ieraksti. Tā izteiksmīgie burtu vijumi greznojojot individualizēja grāmatu visai līdzīgos, gotikai raksturīgos sējumos.

Soltrumpa īpašuma ierakstiem bija vairākas funkcijas: tie norādīja uz grāmatas piederību, nosaukumu vai saturu (*In hoc volumine continent tertius libri specialis moralis*¹⁹) un provenienci, apliecinot arī pašapziņīgā īpašnieka sabiedrisko stāvokli. Viņš vēlējis pats savas grāmatās ierakstīt sargājošus vēltījumus – lūgšanas, kas ar zilu, melnu un sarkanu izzīmējis vis vākos ielīmētājām gravīrām, tā cerēdams pastiprināt attēla ietekmi. Tās ir pašacerētās reliģiskas dzejas rindas; redzams, ne velti ticis pārrakstījis traktāts par poēzijas mākslu. Izsmatojot iemīļotu himnu frāzes no svētās Marijas vesperēm *Ave, maris stella* un *Ave, preclara maris stella, in lucem gentium*²⁰, viņš vērsies arī pie svētās Marijas – jūras zvaigznes²¹.

Varbūt Soltrumps atcerējās Marijas godam vēlīto Rīgas Doma baznīcas altāri, kad izvēlējās gravīru ar Marijas kroņēšanu un 14 jaunavām aizbildnēm un pierakstīja līdzās lūgšanas tekstus, vērdamies pie Dievmātes – visu grēcinieku aizstāves: "Lūdz par mani – Reinholdu Soltrumpu."²² Atbilstošā sentenci Soltrumps pierakstījis vis lielās gravīras ar svēto Kristapu.²³ Ari gravīru ar Svētās Trīsvienības tēlojumu (LAB IK 72, 1) pavada dzejskaņas latīņu rindas zīmīgajā Soltrumpa rokrakstā.²⁴

Soltrumpa īpašuma ieraksti ir daudzvārdīgi, krāsaini un dekoratīvi, tie izteiksmīgi liecina par rakstītāja gaumi un temperamentu, vienlaikus saturēdami visai daudzpusīgu faktogrāfisko informāciju. Tikai divi provenienci ieraksti ir datēti: senākais tapis 1477. gadā. Savukārt Vincenta no Bove izdevuma "Morāles spogulis" (LAB IK 206, P. 1–2, P. 3) abu sējumu priekšlaps atrodami 1479. gadā tapuši ieraksti.²⁵ Atkārtoti (domājams, ar nelielu laika atstarpi) Soltrumps vēlcis gandrīz analogus ierakstus²⁶, ikreiz uzsverot, ka grāmatā (vai kodeksā) pieder maģistram (arī dekretu bakalauram un Rīgas klērim) Reinholdam Soltrumpam. Konsekventi uzsvērdams savu patriciālo izcelsmi, Soltrumps noslēgumā pašapziņīgi un godbijīgi uzskaitījis arī sava tēva – birģermeistara, prokonsula un Rīgas baznīcas virspārziņa (*archigastaldus*) – amatus.²⁷

Sepitais ekskurss:

PAR IELĪMĒTĀJĀM "SKROŠU" GRAVĪRĀM UN TO IZGATAVOŠANU

Soltrumpa grāmatu vērtību būtiski bagātināja ielīmētās gravīras, un to dēļ viņš mināms kā viens no agrinajiem mākslas darbu kolekcionāriem Rīgā. Soltrumpa krājumā bijuši vairāki unikāli 15. gs. 70. gadu metāla griezuma attēli. Latvijā šobrīd apzinātas septiņas šādas lapas, un interesentiem varētu būtu noderīgs īss ieskaits savdabīgās grafikas tehnikas vēsturē. Turpmākās izklāsts pamatojas uz inkuņābulu un seno gravīru pētnieka Vilhelma Ludviga Šreibera (*Schreiber*, 1855–1932) fundamentālajiem pētījumiem un jaunākajām ārņemju publikācijām.

Seno augstspiedes tehnikā darināto grafikas lapu sākotne meklējama Gūtenberga laikmetā – grāmatiespiešanas sākumposmā, 15. gs. 60.–70. gados.²⁸ Jāpiebilst, ka ilgi šo agrīno grafisko attēlu atribūcijā un datējumā valdījusi nekonceksecne par prominentu vācu pētnieku aprindās, gan – vēl jo vairāk – Latvijā. Vispirms būtu jāprecizē terminoloģijas jautājums: kā tad īsti šo grafikas paveidu saukt, un kas tas par skrotim?

Vācu pētnieku darbos minētas metāla griezuma lapas (*Schrotenblatt*, *Metallschnitt*, *Weisschnitt*), angļiski runājošie pētnieki raksta *dotted print metal engraving*, krievu valodā šajā sakarībā lietois termins *пунктирные гравюры*, franču valodā – *en maniere criblée*. Nikolaja Buša "Atstāto rakstu" tulkojats vēsturietis Rūdolfs Šrants runā par "metāla izgrebumiem"²⁹ Savukārt "Latviešu konversācijas vārdnīcas" (turpmāk – LKV) šķirklis "Grafika" (LKV. – Rīga,

1931. – 6. sēj. – 10375. sl.: att.; teksta autors Uga Skulme) sniedz šādu skaidrojumu: "Ilustrācijas ir izpildītas metāla izcilspiedumā. Lielos melnos laukumus atzīmīna balts zvaigznītes un lāstes – skrotis. Novilkumus no šādiem griezumiem arī sauc "skrošu lapas" (*Schroblätter*). Šīs tehnikas sākums un beigas nepārsniedz 15. gs. Vairākas retas skrošu lapas atrodas arī Rīgas pilsētas bibliotēkā un mākslas muzejā." Ugas Skulmes ietekmē termins "skrošu gravīras" (arī "skrotētās gravīras") latviešu valodā jau lietots gadiem ilgi.

Metāla griezumus ir īpašs, sens grafikas atzars, kas uzplauka un attīstījās Vācijā un bija sevišķi iecienīts Lejasteinas novados, Keļnes un Štrāsburgas apkārtnē. Attēlu veidojošo līniju iegrieza apmēram 4 mm biezā metāla plāksnē – biežāk misiņa, arī vara, bronzas, alvas vai cinka. Ja meistars vēlējās, lai attēla fons būtu gaišs, nācās noslīpēt un plānīnāt visu fona plakni, lai padarītu to zemāku. Draperiju lielās krokas un fonu varēja padarīt gaišāku, izmantojot nazi vai skrāpi svītrošanai. Visbeidzot ar puansonu palīdzību plāksni ornamentēja un rotāja. Katram meistaram (parasti anonīmam) raksturīgo puansonu (ar zvaigznītēm, ziedīņiem un pieciem vai sešiem punktiem, aplīšiem, punktiņiem) uzskaitījums ļabi palīdz atributēt gravīru. Novelkot attēlu uz papīra, iedzilīnātajās kontūrlīnijās tipogrāfijas krāsa niecējūva, bet fons bija melns vai izbrāzīnāts ar punktejumu un svītrojumu. Darbs pie vienas plāksnes varēja ilgt pat gadu. Ar to nodarbojās lielākoties amatnieki juveliermeistari no zeltkaļu gildes, kas nereti iegrieza metālā arī

sava individuālā spiedoga – markas atveidu. Gatavo metāla plāksni varēja piestiprināt uz koka pamatnes ar naglām, tāpēc novilkumos nereti ļabi saskatāmas naglu galvas (arī attēla ar trim svētajiem no Aglonas). Klīšejas ieperīka, novilkumus uz papīra pagatavoja un pārdeva tipogrāfi un grāmattirgotāji; daudzi 15. gs. dokumenti liecina, ka tipogrāfi ar klīšejām mainījušies vai arī tās iznomājuši. Visbeidzot grāmatiespiedēja darbnīcā novilkumu lielākoties visai pavirši koloreja, izvēloties 2–3 krāsas – zaļu, dzeltenu, tumši brūnu vai sarkanu ar laku. Pētnieki atzinuši, ka līdz mūsdienām nonācis ļabi ja 1% no agrīno gravīru klāsta un tās pašas visbiežāk tāpēc, ka bija ielīmētas grāmatu vākos. Daudzās vienlapes, ko izmantoja dzīvojamu telpu vai baznīcu rotāšanai, vairs nav saglabājušās.¹⁰

Meistars metāla griezumos necentās atveidot telpu perspektīvu vai piešķirt svēto atveidēm individuālīzētas portretiskas īezīmes un emocionālu īzeiksmību. Gan figūru un arhitektūras elementu atveidojums, gan ornamentālais fons ir bijis vienlīdz svarīgs un ticis vienlīdz rūpīgi īzstrādāts. Meistaru piesaistīja katra detaļa kā patstāvīga vērtība. Kā atzīst Pauls Kristellers, "puansonā gravīras rada vīspirms ornamentālu īespaidu. Tumšo lapu dramatisks noskaņojums tās darīja īpaši atbilstošas reliģīsku sīzētu atveidei. Katrā gadījumā ļaicīgās tēmas šajās lapās figurē ļoti reti."¹¹

Puansona tehnika tika izmantota īsu laiku – 15. gs. pēdējā ceturksnī – un ātri īzgāja no aprītes 16. gs. sākumā. Tad grāmatas jau rotāja ar ksīlogrāfijā darīnātiem attēliem, un tipogrāfi pieaicināja profesionālu mākslnīekus zīmēt īlustrāciju ksīces koksgrīezuma klīšejām. Drīz senā tehnika tika aizmirsta.

Golgāta ar *Ave verum corpus* tekstu apakšmalā
The Calvary with *Ave verum corpus* below

Svētais Kristāps. Ar Reinholda Soltrumpa rakstītu dzejū apakšmalā
St. Christopher. With a poetry inscription by Reinhold Soltrump above

O qui bonus in personis. Indignus es in domo. Deus pater. flumen nate. tres vna in deitate
 et loquens. Effraia Mei mentem caritatem. Fere mit ad vniuersum. fidei spei
 et amoris. totum me coelestis rovis. Replens habundancia.

Svētā Trīsvienība. Ar Reinholda Soltrumpa rakstītu dzeju par Svētās Trīsvienības būtību, ticību, cerību un mīlestību apakšmalā
 The Holy Trinity. With a poetry inscription by Reinhold Soltrump about the Holy Trinity, Faith, Hope and Love below

Astotais ekskurs:

PAR SOLTRUMPA GRĀMATU LIKTENI

Velāk – domājams, starp 15. gs. 80.–90. gadiem un 1520. gadu – Reinholda Soltrumpa grāmatas un rokkrasti nonāca Rīgas franciskāņu klostera bibliotēkā. Zināms, ka Rīgā reformācijas laika klosteru un baznīcu grautiņš pirmie cieta franciskāņu Sv. Katrīnas baznīca un klosteris, kur 1524. gada 10. martā iebruka “pāvesta draņķību” pretinieki. 1524. gada 2. aprīlī franciskāņus padzina no Rīgas, bet to grāmatas pārņēma Rīgas rāte un jaundibinātā Rīgas pilsētas bibliotēka. Iespējams, kāds laiku visas Soltrumpa grāmatas atradās kopā; par to liecina ar vienu bibliotekāru roku ierakstīti reģistrācijas numuri šā un citu foliantu priekšlapās. Bet jau 18. gs. beigās, kad Rīgā grāmatas tika apzīmogotas ar spiedogu *ex Bibliotheca Rigensis*, viena no Soltrumpa inkunābulām vairs nav atradusies Rīgas pilsētas bibliotēkā. Kāds bijis šīs atkaltrās Soltrumpa grāmatas ceļš līdz Aglonas klostera bibliotēkai, vēl joprojām būtu skaidrojams un precizējams.

Bet par vienu gan varam būt droši – Gūtenberga galaktikā atklāts jauns pirmā lieluma zvaigznājs. Turklāt jaunatklātais “viduslaiku rudens” zvaigznes nav piekšiatāmas tikai eksotiskai, pie mums nejauci iekļūdušu svešzemju spidekļu kategorijai. Tās spoži mirdz, viegli un dabiski iekļaujoties Latvijas kultūrvidēi būtisko vērtību klāstā.

1. pielikums

GRAVĪRAS NO REINHOLDA SOLTRUMPA KOLEKCIJAS

Aglonas bazilikas bibliotēkas īpašumā esošā iespieddarba iekšvākus atbilstoši Gūtenberga laika tradīcijai rotā divi augstvērtīgi, līdz šim neregistrēti un mākslas zinātnieku aprindās nezināmi kolorēti metāla griezumī:

Jānis Kristītiņš, svētais Sebastjāns, svētais Kristaps.³²

Svētās Marijas kronēšana – svētā Marija ar 14 svētajām jaunavām mocekļēm un aizbildnēm (*Virgo inter virgines*).³³

Soltrumpam agrāk bijuši vēl kādi lielaki svētais Katrīnas un arī svētais Dorotejas attēli. Viņam piederēja vairāki svētā Kristapa attēdojumi.

Reģistrēto Soltrumpa gravīru krājumā uzskaitītas vairāku anonīmu meistaru darinātas metāla griezuma gravīras, kas ielīmētas LAB inkunābulās.³⁴ Saskaņā ar Šreiberu atribūciju to lielākā daļa (piecas) nākušas no prasmīgā t. s. Mākonkalnu meistara (*Meister mit den Bergwoelken*) darbnīcas Kēlnē.³⁵ Trīs citas pieder pie “Āhenes madonnas meistara” skolas un “Drēzdenes Golgātas meistara” darbiem. Lielākā daļa gravīru (kopumā 19 attēli no 21, iespiesti piecas lapās) saglabājušās vienā eksemplārā un atrodamas tikai Rīgā.

Svētā Trīsvienība. 15. gs. 70. gadi [Kēlnē?], “Mākonkalnu meistars”. Kolorēts (dzeltens, brūns ar laku, zaļš), 335 x 253 mm (LAB IK 72, 1; Schreiber 2439a; 1 eks. Rīgā).

Svētais Kristaps. 15. gs. 70. gadi [Kēlnē?], “Mākonkalnu meistars”. Kolorēts (dzeltens, brūns ar laku, zaļš), 335 x 250 mm (LAB IK 72, 2; Schreiber 2591; 2 eks.; 1 Rīgā).

Golgāta (Kalvarijens), ar Ave verum corpus tekstu apakšmalā. 15. gs. 70. gadi, [Kēlnē?], “Mākonkalnu meistars”. Kolorēts (brūns, zaļš, dzeltens), 404 x 268 mm (LAB IK 203, p. 3–4, 2. vāks; Schreiber 2333; 4 eks.; 1 Rīgā). 1 eks. no bij. kardināla Mazarīna bibliotēkā atradams Gūtenberga bībeles Londonā, cits atradies barona Edmona de Rotsilda (*Rotschild*) kolekcijā Parīzē un pirktis par 2500 frankiem.

Credo (ticības apliecinājuma) sērija ar apustuļiem (12 attēli uz 1 lp.): pasesauls rādīšana; Marijas pasludināšana un Kristus dzimšana; Kristus kristības; Kristus nāve un guldišana kapā; augšāmcelšanās; debesbraukšana; Pastarā tiesa; Svētā Gara saņemšana; svēta vienota baznīca; grēku piedošana; miesas

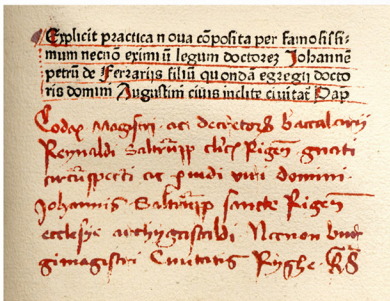
augšāmcelšanās; mūžīga dzīvošana. 15. gs. 70. gadi, [Kēlnē?], “Āhenes madonnas meistars”. Kolorēts (brūns, zaļš, okers), katts att. ca 60–62 x 47 mm, lapa ca 397 x 266 mm (LAB IK 203, p. 3–4, 1. vāks, 1–12. att.; Schreiber 2757m; 1 eks. Rīgā).

Lapā ar *Credo* sērijas 12 attēliem iespiesti vēl trīs citi attēli:

Kristus nes krustu. 15. gs. 70. gadi, “Drēzdenes Golgātas meistars” (*Meister d. Dresdener Kalvarienberg* ?). Kolorēts (brūns, zaļš, dzeltens), 100 x 73 mm (LAB IK 203, p. 3–4, 13; Schreiber 2302a; 1 eks. Rīgā).

Kristus pie krusta. 15. gs. 70. gadi, “Drēzdenes Golgātas meistars” (?). Kolorēts (brūns, zaļš, dzeltens), 100 x 73 mm (LAB IK 203, p. 3–4, 1(4); Schreiber 2324a; 1 eks. Rīgā).

Svētā Veronika. 15. gs. 70. gadi, [Kēlnē?], “Āhenes madonnas meistars”. Kolorēts (brūns, zaļš, dzeltens), 100 x 73 mm (LAB IK 203, p. 3–4, 1. vāks, 15. att.; Schreiber 2735a; 1 eks. Rīgā).

Reinholda Soltrumpa īpašuma ieraksts no:
Ferrarijs J. P. de. Practica judicialis. – Strassburg: Heinrich Eggestein, ca 1475
Reinhold Soltrump's ownership inscription from:
Ferrarijs J. P. de. Practica judicialis. – Strassburg: Heinrich Eggestein, ca 1475

Lapa ar trim attēliem (bijuši četri, bet viens senāk izgriezts), ielīmēta (LAB IK 203, p. 2).

Svētais Kristaps. 15. gs. 70. gadi, [Kēlnē?], kopija pēc “Mākonkalnu meistara”. Kolorēts (zaļš, dzeltens), 187 x 135 mm (LAB IK 203, p. 2, (f. 3a), 1; Schreiber 2594a; 1 eks. Rīgā).

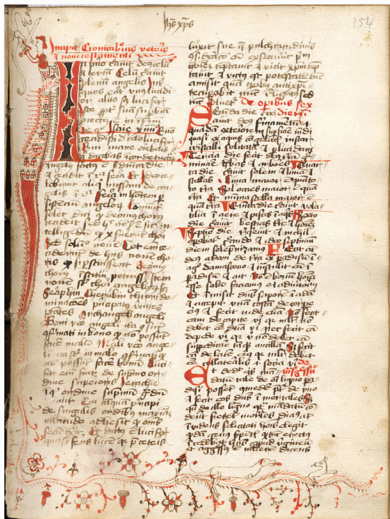
Svētais Antonijs. 15. gs. 70. gadi, [Kēlnē?], “Drēzdenes Golgātas meistars” (?) vai “Āhenes madonnas meistars”. Kolorēts (zaļš, dzeltens), 182 x 125 mm (LAB IK 203, p. 2, (f. 3a); Schreiber 2537; 3 eks.; 1 Rīgā).

Askētū no vientuļnieku svēto Antoniju (251–356), kas tiek attēlots ar lāpu un cūku, tukšnesi kardināja dēmoniski zvēri (svētais pakļāva un piejaucēja sātanu cūkas izskatā). Svētais bija mājdzīvnieku aizstāvis un līdzēja mēra un ugunsnelaimju reizēs.

Svētais Sebastjāns. 15. gs. 70. gadi, [Kēlnē?], “Āhenes madonnas meistars”. Kolorēts (dzeltens), 100 x 73 mm (LAB IK 203, p. 2, f. 3a, 3; Schreiber 2735a, 1 eks. Rīgā).

Nikolajs Bušs minējis divas lapas, kas izņemtas no šīs pašas inkunābulas vākiem, restaurētas un nodotas Rīgas pilsētas mākslas muzejam 1913. gada: pirmā vākā viena lapa ar lielāku svētais Dorotejas attēlu (180 x 119 mm; Schreiber 2607) centrā, kam apkārt 14 mazāki attēli, otrā vākā bijusi lapa ar svētais Katrīnas attēlu (“Āhenes madonnas meistars”, 179 x 120 mm; Schreiber 2570a);

attēli Šreibera katalogā uzrādīti kā Rīgas pilsētas mākslas muzeja īpašums. Spriežot pēc Šreibera kataloga, bibliotēkā bijusi vēl kāda ielīmēta lapa (lapas?) ar 9 nelieliem (ca 60 x 47 mm) kolorētām attēliem: Oktāvians un Sibilla; Marijas debruasbrūka, Marijas pasludināšana, Kristus dzimšana, ķēniņi pieļūdz Kristus; bēgšana uz Ēģipti; Kristus un samarieš; trīs Marijas pie kapa; Kristus kā dārznieks (Schreiber 2412m, 2510n, 2185, 2195a, 2211, 2212n, 2216a, 2383b, 2389). Katalogā uzskaitītas arī citas metāla griezumā lapas no toreizējā Rīgas pilsētas mākslas muzeja kolekcijas.

Martianus Polonus. Chronica Romanorum summorum pontificum
15. g. noraksts no lapas ar miniaturizētu iniciāli ("Svetra Jura čia ar pūki")

Martianus Polonus. Chronica Romanorum summorum pontificum
15th century copy with a miniaturized initial ("St. George Slaying the Dragon")

Protams, laiks ieviešis korekcijas Šreibera katalogā atspoguļoto metāla griezuma gravūru nosaukumu un eksmplāru uzskaitījumu; pēc Otrā pasaules kara ne visas lapas ir atrodamas.

2. pielikums

GRĀMATAS NO REINHOLDA SOLTRUMPA BIBLIOTĒKAS

Reinholda Soltrumpa bibliotēkā atradušies šādi sējumi (vairāku konvolūtu saturā uzskaitīti arī klāt piesietie iespieđdarbi un rokraksti, kas tāpat varētu nākt no Soltrumpa krājuma):

Clemens V (papa 1305–1314). Constitutiones. – Basel: Michael Wenssler, VI Non. Mai [2. Mai, post 2. Mai], 1476 [Aglonas bazilika]. Ar Reinholda Soltrumpa īpašuma ierakstiem abās priekšlapās un f. [74a], ar marginālījām. Abos vākos ielīmētas gravūras.

Konvolūts LAB R 2421, saturā:

1. **Guilbertus Tornacensis.** Sermones peramoeni ad status diversos pertinentes. – Louvain: Johann von Paderborn, [ca 1481/83]. Ar Reinholda Soltrumpa rakstītu nepabeigtu nosaukumu pirmajā lapā (LAB IK 91); 2. [**Sermones Joannis Chrysostomi.** 15. g. beigu rokraksts, latīņu val., [40] lpp.]; 3. **Cyprianus T. C.** Opera. – [Stuttgart: Typographus operis *Maximilianus Imp. Electio*, ca 1486] (LAB IK 62); **De communione** et conversatione iudaeorum et christianorum. – [Basel: Martin Flach. – Non post 1474] (LAB IK 59). Ar Reinholda Soltrumpa zīmētiem iniciāliem, pasvitrojumiem, numerāļiem.

Ferraris J. P. de. Practica iudicialis. – Strassburg: Heinrich Eggstein, ca 1475 (LAB IK 72, R 2505). Ar Reinholda Soltrumpa īpašuma ierakstiem abās priekšlapās un pie kolofona, ar viņa marginālījām, zīmētiem iniciāliem ar zivīm un monogramām; klāt piesiets nenoskaidrotā 15. g. iespieđdarba fragments [50] lpp.; bijis klāt piesiets arī Soltrumpa sastādīts satura rādītājs, kas vēlāk izgriezts (saglabājusies [1] lpp.); vākos ielīmētas divas gravūras.

Konvolūts LAB R 2535, saturā:

1. **Hugo de San Victore.** Didascalion et alia opuscula. – [Strassburg: Typographus operis Henrici Ariminensis (=Georg Reyszer), non post 1475] (LAB IK 101). Ar Reinholda Soltrumpa rakstītu (vēlāk izdzestu) 1477. gada īpašuma ierakstu un nosaukumu abās priekšlapās un uz griezuma un iniciāliem; 2. Konvolūta piesietī vēl rokraksti: [**Anonymus Neveleti.** Fabulae. Pārarkstījis Soltrumps, latīņu val., [13] lpp.]; 3. [**Commentariorum** ad Fabulae. Pārarkstījis Soltrumps, latīņu val., [61] lpp.].

Konvolūts LAB R 2498, saturā:

1. **Platea, Franciscus de.** Opus restitutionum usurarum et excommunicationum. – Speyer: Peter Drach, post 1. VI 1489 (LAB IK 164); 2. **Cessolis, Jacobus de.** De ludo scachorum. – [Utrecht: typographus operis Gesta Romanorum, ca 1475]. Ar Reinholda Soltrumpa zīmētiem iniciāliem ar zivīm un izdzestu īpašuma ierakstu pēdējā lapā (f. 40b) (LAB IK 56); 3. **Johannes de Capua.** Directorium humane vite. – [Strassburg: Johann Pruess, non post 1489] (LAB IK 113); 4. [**De arte poetica.** Rokraksts, latīņu val., pārarkstījis, iniciāli zīmējis Reinholds Soltrumps. Ar daudziem Soltrumpa komentāriem uz malām, [88] lpp.]. Beigās 1520. gadā veikts Rīgas franciskāņa Johana Hamona (*Joannes Hammonis*) īpašuma ieraksts. Varbūt arī konvolūts veidots franciskāņu klosterī pēc domātas Soltrumpa aizceļošanas 1480. gadā.

Konvolūts LAB R 2502, saturā:

1. **Stoer, Nicolaus.** Expositio officii missae sacriee canonis. – Strassburg: Typographus operis Henrici Ariminensis (=Georg Reyszer), ca 1472 (LAB IK 179). Ar Reinholda Soltrumpa zīmētiem iniciāliem ar zivīm; 2. [**De sigillis;** Historia Susannae; De angelis, Vita beati Antonii. Rokraksts, latīņu val., [185] lpp. Pārarkstījis Soltrumps]. Priekšlapā ieraksts par darba saturu [Soltrumpa] rokrakstā.

Vincentius Bellocavensis. Speculum doctrinale. – [Strassburg: Adolph Rusch, ca 1477/1478] (LAB IK 202, R 2542). Domājams, ar Reinholda Soltrumpa zīmētiem zili sarkaniem lielajiem iniciāliem.

Vincentius Bellocavensis. Speculum historiale. – P. I–II. – [Strassburg: Adolph Rusch, ca 1473] (LAB IK 203, 1, R 2545). 1. daļās beigās ielīmēta viena lapa ar trim gravūrām. Abos vākos bijušas ielīmētas vēl divas bojātas gravūras, kas izņemtas un restaurētas (1913), tad nodotas Rīgas pilsētas mākslas muzejam. Inicialūs zīmējis un kustodus lapu augšmalās rakstījis, domājams, Reinholds Soltrumps.

Vincentius Bellocavensis. Speculum historiale. – P. III–IV. – [Strassburg: Adolph Rusch, ca 1473] (LAB IK 203, 2, R 2543). Kustodus lapu augšmalās rakstījis, domājams, Reinholds Soltrumps. Vākos ielīmētas divas gravūras.

[**Vincentius Bellocensis.** Speculum historiale. – P. III, f.]. Nenokšaidrota iespieddarba fragments, [8] lpp.; no kāda iespējama izkaidrotais notiecis Nikolajs Bušs. Domājams, ar Reinholda Soltrumpa zīmētiem iničāļiem, norāļiem; sk. LAB R, N. Buša kolekcija.

Vincentius Bellocensis. Speculum naturale. – P. II. – [Strassburg: typographus Legenda Aureae (pro Anton Koerber in Nürnberg?); ca 1483 (LAB IK 205, R 2544). Ar lūgšanas teksta *Maria mater gratia plena..* fragmentu priekšlāpas stūrī [Soltrumpa] rokrakstā. Iespējams, ar Reinholda Soltrumpa zīmētiem zili sarkanīem lielajiem iničāļiem.

Pseudo-Vincentius Bellocensis. Speculum morale. – P. I-II, III. – [Strassburg: Johann Mentelin, 9. XI 1476]. Domājams, ar Reinholda Soltrumpa zīmētiem iničāļiem. Ar ipašuma ierakstiem pr grāmatu saturu abo sējumu priekšlāpās [Soltrumpa] rokrakstā, datēti ar 1479. gada 1. oktobri (LAB IK 206, 1–2, 3, R 2546 un R 2547).

Dažu grāmatu u rokrakstu piederība Reinholdam Soltrumpam ir visai hipotētiska, tomēr pieļaujama:

Nicolaus de Ausmo. Supplementum summae Pisanaellae et Canones poenitentiales fratres Astenis. – Köln: Konrad Winters von Hombroch, 1479 (LAB IK 147, R 2496). Ar miniaturizētu iničāļi – franciskāņu mūks pie lasāmpulsts.

[**Martinus Polonus** († 1229)]. Chronica Romanorum summorum pontificum. Manuscript, saec. 15, [f. 256] (LAB R, Ms. 3, R 2668). No Rīgas franciskāņu klostera bibliotēkas. Ar droliem (muzicējošā sāniti) un miniaturizētu iničāļi ar svēto jūru. Varbūt kādu teksta daļu pārrakstījis Reinholds Soltrumps, varbūt klostera pārrakstītājam bijusi līdzīga maniere u rokraksts. Iničāļi un filigrāni, kustudo un margiņāļju veidojumā saskatāmas vairākas analogijas ar *Nicolaus de Ausmo. Supplementum summae* iničāļiem un piezīmēm.

¹ Zinas par pirmiespieduma grāmatām pasaulē sistematiski apkopo Vaciā kopš 1925. gada izkādātais alfabētiskais kopkatalogs. Sk.: Gesamt-katalog der Weggedrucke. – Leipzig; Berlin; Stuttgart: K. W. Hiersemann, 1925 – (turpmāk – GW). Izrakšūns 11. sējuma pirmās burtnikas (lidz Hh). Lielās zinātniskās bibliotēkas izdevušas savu inkunābulu kolekciju katalogus, tostarp arī Latvijas Akadēmiskā bibliotēka (LAB) un Latvijas Nacionālā bibliotēka (LNB). Latvija lielāko inkunābulu kolekciju LAB atspoguļo katalogs: Incunabula Bibliothecae Rigensis / Sast. R. A. Jēkabsons. – Rīga: Zinātne, 1993 (turpmāk – LAB IK).

² Pāvists Klements V (*Clemens V*, 1264–1314) lika apkopot un sastādīt Rietumu rīta baznīcas kanonisko tiesību avotus – *Corpus iuris canonici*. Šā baznīcas tiesību norītu krājuma trešā daļa *Clementine* jeb *Constitutiones Clementines* vis decrētāli apkopojā Vīnes koncilā (1311–1312) pasudinātos dekretus, ko Klements V iesniedzis koncilam. Dekretus atpazīnājis pāvests Jānis XXII pēc Klementa V lūdz. Klementa V *Constitutiones* pirmoreiz iespiedās Maincā 1460. gadā, pēc tam līdz 1491. gadam daudzkārt izdotas atkārtoti. Bīzēts Mihaēla Venslera tipogrāfijā izdrukāta inkunābula ir Klementa V *Constitutiones* 13. izdevums. Eiropas bibliotēkās saglabājās vairāk nekā 20 tā baznīcas tiesību izdevuma eksemplāri (sk. GW, 7088). Latvijā šis izdevums atrodams Aglonas baznīcas bibliotēkā, savukārt LAB glabājis vēlāk – 1483. gadā Venēcijā iespiests *Constitutiones* izdevums (GW 7110).

³ *Brēģo B.* Latgalas pagotne. – Daugavpils: M. Lācis. 1943. – 29.–32. lpp. (Klāsteru bibliotēka).

⁴ 1820. gadā dominikāņu priors Raimunds Pūpkēvis nodibināja Aglonas klosteri garīgu semināru, tajā patā gadā šeit uzņēma 12 studentus. 1833. gadā cara valdība semināru slēdza, bet bibliotēka saglabājas. Aglonas klosteri ar LPSR MP lēmumu slēdza 1959. gadā decembrī.

⁵ *Traps H.* Aglonas baznīcas un klostera vēsture // *Ave, Aglona!* – Rīga: Lauku Avīze, [1993]. – 11. lpp.

⁶ Polfamtān ir ierastais 15. gs. beigu iespējams koka vāks, kas pārvietā ar brūni telādu. Vākiem izmantoti divi koka deliši, kas sastiprināti ar nelielu koka ielaidīmu tīkstūrstā formā. Adā rotāta bezkrāsas iespieduma: vāca centrā taiststārs un izkādātais atsevišķi ornamentu spiedoj – ērglis, roze. Sējums ir bojāts, saplūsis āda savācā salāpita, bet misņa slēdži zuduši. Abos grāmatas vākus iefimētās gravīras, tekstu papildina Reinholda Soltrumpa ipašuma ieraksti un margiņāļji.

⁷ Par Jāhanu Soltrumpu sk.: *Böhlhoff H. J.* Die Rigische Rathsmine von 1226 bis 1876. – Rīga; Moskau; Odessa: Verlag von J. Deubner, 1877. – 2. vollst. umgearb.

Ausg. – S. 105–106. – Eintrag 345. Te piemēnēts arī dēls Reinholds Soltrumps un citēts vāca ipašuma ieraksts grām.: *Ferraris J. P. de.* Practica iudicialis. – Strassburg: Heinrich Eggenstein, ca 1475 (LAB IK 72).

⁸ Silvestrs Stodevešers (*Silvester Stodewescher*) – Rīgas arhibīskaps no 1448. gada, miris 1479. gadā.

⁹ Sk.: *Ferraris J. P. de.* Practica iudicialis. – F. 230a; arī *Clemens V.* Constitutiones. – F. 74a u.c.

¹⁰ *Arbuzov L.* Livlānds Geistlichkeit vom Ende des 12. bis ins 16. Jahrhundert: 2. Nachtrag // *Jahrbuch für Genealogie, Heraldik und Sphragistik* [f. d. Jahr] 1902. – Mitau: J. F. Steffenhagen und Sohn, 1904. – S. 69, 82, 129.

¹¹ *Schreiber W. L.* Handbuch der Holz- und Metallschnitte des XV. Jahrhunderts. – Leipzig: Verlag Karl W. Hiersemann, 1928. – Bd. 5: Metallschnitte (Schrotblätter). – S. 7.

¹² *Busch N.* Die Geschichte der Rigaer Stadtbibliothek und deren Bücher. – Rīga, 1937. – S. 75, 80–86; *Bušs N.* Atstātie raksti: Raksti par bibliotēkas u grāmatu vēsturi. – Rīga: Rīgas pilsetas valde, 1937. – 65, 72–74. lpp. Reinholda Soltrumpa bibliotēka piemēnēta arī L. Arbuzova rakstā "Livonijas bibliotēkas". Sk: Latvīšu konversācijas vārdnīca (turpmāk – LKV). – Rīga, 1935. – 12. sēj. – 23879. sl.

¹³ 1430. gada sastādītā Rīgas Sv. Jēkaba baznīcas inventārs uzskaitītas 20 grāmatas. Sk.: Liv-, Est- und Curländisches Urkundenbuch / Hrsg. von F. G. Bunge. – Rīga; Moskau, 1884. – Bd. 8: 1429–1435. – Nr. 376. – S. 217–218; *Arbuzov L.* Livonijas bibliotēkas / *LKV*. – 12. sēj. – 23879. sl.

¹⁴ Piemēram, 1470. gadā Lībekas grāmatgrotijotā pārsūtīju saviem komisionāriem pārdošanā Rīgā un Tallinā vairākas iepriekš pasūtītas grāmatas (divas Bībeles, 15 psalterījus, 20 kanonus). Sk.: *Bachholtz A.* Geschichte der Buchdruckerkunst in Riga: 1588–1888. – Rīga: Müllersche Buchdruckerei, 1890. – S. 8–9. Tallika vācu izdevēji un grāmatgrotijotāji savs izdevumus pārdeva lielkoties Frankfurtē mesēs, no turienes ceļojojie grāmatgrotijotāji devās tāl uz Ķēlni un Antverpieni vai austrumu virzienā – uz Leipcigu u Lībaku.

¹⁵ Kodolīgokāji pētījumi liecina, ka grāmatas iepirktas neiesietas un konvolūti veidoti vēlāk, grāmatstājejis iesienoti ir apgriezti lapu malas, tā dāleji nogrieztoti pāriekšā agrāk rakstāties margiņāļji, pām, LAB IK 72. Neapbūnāmi vārtāki konvolūti veidoti pēc Soltrumpa pašā rīkojuma: jeb darba *Gaullibertus Tornacensis. Sermones*. (LAB konvolūts R. 2421) piesietī citi iespieddarbi u rokraksti, vēlāk ipatnēiks pat veidojis provenences ierakstu. Vairu pieņem, ka daži kopsejumi tapuši arī vēlāk, kad grāmatas nonākušas Rīgas franciskāņu klostera bibliotēkā.

¹⁶ *Stor, Nicolaus.* Expositio officii missae sacrae canonice. – Strassburg, ca 1472 (LAB IK 179).

¹⁷ *Ferraris J. P. de.* Practica iudicialis (LAB IK 72).

¹⁸ Sk.: *Nicolaus de Ausmo.* Supplementum summae Pisanaellae et Canones poenitentiales fratres Astenis. – Köln: Konrad Winters von Hombroch, 1479. – F. 1a (LAB IK 147).

¹⁹ Šajā sējuma atrodams morāles spoguļa trešā grāmata (LAB IK 206, 3; arī LAB IK 206, 1–2; arī LAB K 179).

²⁰ Šis lūgšanu teksti atrodami Rīgas Doma baznīcas rokraksta misālē (14.–15. gs.) u vēlāk iekļauti arhibīskapa Mihaēla Hildebrandta 1504. gadā atpazīnātā Rīgas breviārija: *Breviarium secundum ritum et usum sanctae Rigenis ecclesiae*. – Amsterdamum, 1513; himnu *Ave maris stella* sk. [p. IV], f. 4b, 6a, 82a.

²¹ Drejzīks ieraksts Aglonas inkunābulā pie attēla ar Marijas kronēšanu un 14 jaunāvīnu vēsta: *Felix mater Ave Que mundus salvator aut Qui generitricis esse de facis omni breve / Virginis intacte dum veneris ante figuram (.). ave RS / O preclaris stella maris, Virgo mater singularis Ave insancuntur (.). na pro me RS virgo ppa..* [Laimīgā mātē, sveicināta, pasaules slāvēnāta, sveicināta, dzemdētāja, kas radījusi visu / Starp neskaro jaunavu tēlēm tāpēc pirmā (.). sveicināta RS/ Ak, visgaisākā jūras zvaigzne, jaunava mātē vienīgā, sveicināta, svētīta (.). visslavēnākā lūdz par mani RS jaunava Žēlsirdīgā..]

²² Citas grāmatas priekšlāpā Soltrumpa rokrakstā lasāmi nepabeigtais lūgšanas vārdi: *Maria mater gratia plena dominum tegum benedicta tu..* (Marija, Žēlastības pilnā mātē, kungs ar tevi, esi svētīta.) (LAB IK 205).

²³ *Viges, quid queris gratia, ergo non mireris / fers dominum celi, cui seruiat mebus fidei* (Būs spēkpilns tas, kurš smagi žēlojas, tāds es nebīrēnīs! debes kungu nes tas, kas kalpo uzticīgi prātā). Sk.: LAB IK 72, 2.

²⁴ *Tu qui trinus est in personis, Individuis es in donis, Deus pater flammam tē, Tres una in substantia, Mei mentem veritatem, Fidei, spūi et amoris totum me coelestis risis (.).* (Tu, kas trjādēis esi personā, esi nedalāms uponi, Dievs tēsi uguni dievīzīmā, trīs vienā substantā, mani piemīnī patiesībā; Ticībā, cerībā u mīlestībā viņa mana debesu rāsa (.).)

²⁵ *Pseudo-Vincentius Bellocensis.* Speculum morale. – Strassburg: Johann Mentelin, 1476 (LAB IK 206, p. 1–2, 3).

²⁶ Saturskūni u vizuāli radniecīgi ir ierakstī šādās grāmatās: *Clemens V.* Constitutiones. 1476; *Ferraris J. P. de.* Practica iudicialis. – F. 230a; *Hugo de Sancto Victoris.* Dis-scalation. – [Non post 1475]. – In teg. 1; 2; *Cessalis J. de.* De ludo scachorum. – Ca 1475. – F. [40b]. Pedējais ieraksts tīks izdēsts, tas ir gandrīz nesaloms.

²² *Liber magistri Reynaldi Saltrump de Ryga grati piudi / ac circa[m]spectri Viri necnon domini Johannis Saltru[m]pp / Archyegastaldi sancte Rygensis ecclesie atque proconsulis trinitatis Rygbe. Decretum es[s]e pat[er]r[i]. RS. (Clemens V. Constituciones. – F. [74a]).*

²³ Vilhelms Ludvigs Šreibers vecāko gravīru datē ar 1454. gadu, bet Pauls Kristellers to norāda, jo datējums ticis nepareizi salasīts: "1474" vietā "1454".

Sk.: *Кристеллер П.* История европейской гравюры XV–XVIII века / Пер. А. С. Петровского; ред. В. Н. Лазарев. – Ленинград: Искусство, 1939. – С. 57.

²⁴ *Buś N.* Atstātie raksti / Red. L. Arbusovs; tulk. R. Širants. – Rīga: Rīgas pilsētas valde, 1937. – 73. lpp. Nikolajs Buśs pirmais novērtējis un aprakstījis Soltrumpa grāmatās ielīmētās grafikas un, domājams, pats jau pirms 1914. gada sniedzis par tām ziņas Šreiberam. Sk.: *Schreiber W. L.* Meisterdrucke der Metallschneidekunst: Die Schrötblätter in Danzig, Königsberg, Pelplin, Riga // Einblattdrucke des fünfzehnten Jahrhunderts / Hrsg. von Paul Heintz. – Strassburg, 1914. – Bd. 41. – T. 1. Rīgas grafikas lapas fotografētas, un to attēli publicēti minētajā izdevumā. Fotogrāfijas sagatavojis arī Vilhelms Neimanis (*Neumann*, 1849–1919), taču viņa darbs par šiem metāla griezumiem nav publicēts (sk.: *Buś N.* Atstātie raksti. – 73. lpp.).

²⁵ Das Phänomen Graphik: Holzschnitt, Radierung, Lithographie in Vergangenheit und Gegenwart / Mitarb. Bernhard Holeczek, Walter Koschatzky, Wilhelm Weber; hrsg. von Heinrich Lenhardt. – Salzburg; Wien: Residenz, 1996. – S. 18.

Sk.: *Кристеллер П.* История европейской гравюры XV–XVIII века. – С. 56–57.

²⁶ Trīs svētie stāv līdzās zem pusloka arkas velvēm, aizmugurē pakļājs ar ozolapu ornamentu. Jānis Kristītājs labajā rokā tur grāmatu ar Dieva Jēru, kreisā roka norāda uz to; zem kājām pūka galva. Vidū svētais Sebastjans bruņās, ar apmetni, labajā rokā loks, kreisajā trīs bultas. Svētais Kristaps ar nūju rokās iebriedis ūdenī, tam uz pleciem Jēzusbērns. Lentēs – mākoņu apmale "b" ar evaņģēlistu simboliem stūros un uzrakstiem fraktūrā: *iobann, matheus, marc, luca*. Naglu galvas. Logos divas meistara markas – signatūras. Par pirmo marku no kreisās sk.: *Schreiber W. L. Manuel de l'amateur de la gravure sur bois et sur métal au XVIe siècle.* – Berlin, 1893. – T. 3: Un catalogue des graveurs sur métal. – P. 320. Kolorēts (brūns ar laku, zaļš, dzeltens) metāla griezum; bojāts. 15. gs. 70. gadi, [Kēlne?], "Mākoņkalnu meistars" (*Meister mit den Bergwoolken*), 33,2 (33,5) x 25 0 (25,4) cm. Attēls iespiests apvērsti, tāpēc uzraksti pie evaņģēlistu simboliem salasāmi spoguļattēli. Izkaisīti grāmatas īpašnieka Reinholda Soltrumpa iniciāļi R.S. Šreibera katalogā attēls nav reģistrēts. Tas radniecīgs V. L. Šreibera aprakstītajam metāla griezumam "Svētais Antonijs, svētais Sebastjans, svētais Kristaps" (sal. ar:

Schreiber W. L. Handbuch der Holz- und Metallschnitte des XV. Jahrhunderts. – Leipzig: Verlag Karl W. Hiersemann, 1928–1929. – Bd. 5. – S. 132, Nr. 2541 h), tikai svētā Antonija vietā attēlots Jānis Kristītājs.

²⁷ Ovāla centrā svētā Marija uz ceļiem, saliktām rokām, vāļejiem matiem, garā apmetnī, bez nimba. Kroni ar pieciem žuburiem tai virs galvas tur Dievs Tēvs apmetnī un Kristus ar ērkšķu vainagu un apmetnī, virs galvas – Svētā Gara balodis. Kronēšanas ainu ietver mākoņu vainags ar tekstu latīņu valodā, iespiestu fraktūras spoguļrakstā (sk. no vidus augšā virzienā pa kreisi: *ai / aue qua paci / c[um] animo[?] pane / gratiasam[?] / benedic[?] / c[um] dedit + illis / dious hoc est + / corpus meo + / māduncta vobisc[um] / + hoc pasio [?]/ + / desiderium + / + desiderio + / c[um] eo [...]. [et / c[um] divina be[?] / ismb[?] . [et[?]]*) un 14 svēto jaunavu un mocekļu un aizbildņu (*virgines capitales*) attēliem un to vārdiem fraktūrā spoguļrakstā (sk. no vidus augšā, virzienā pa labi): svētā Aleksandrijas Katrīna [*cathyrri*], svētā Barbara [*barba a*], svētā Nivellas Ģertrūde [*gerd*], Antiohijas Margarēta [*ma*], svētā Marija Magdalēna [*magdalea*], svētā Agate [*agate*], Marta no Betānijas [*marta gata*], svētā Tīringas Elizabete [*elisabet*], svētā Klāra [*clara*], svētā Lūcija [*sta lucia*], svētā Ursula [*vrla*], svētā Apolonijs [*apolona*], svētā Dorotheja no Cēzarcijas [*do tea*], svētā Agnese [*agnes ta*]. Stūros apļos ķēniņa Dāvida [*david*], Abakuka [*abbacu*] un 2 nenoskaidrotu praviešu attēli un uzraksti fraktūrā katram uz jostas. 15. gs. 70. gadi [Lejasreina (*Niederrhein*), nenoskaidrots meistars, kolorēts (brūns ar laku, zaļš, okers) metāla griezum; bojāts, 30, 5 (30,7) x 22, 4 (22, 2) cm. Attēls iespiests apvērsti, tāpēc uzraksti salasāmi spoguļattēli. Šreibera katalogā nav reģistrēts. Ikonogrāfiski attēlu var nedaudz salīdzināt ar Šreibera aprakstīto gravīru "Eņģeļi kronē Mariju" (*Schreiber W. L.* Handbuch... – Bd. 5. – S. 120. – Nr. 2511), tas papildināts ar vainagu un 14 svēto jaunavu attēliem; turklāt Šreibera aprakstītajā gravīrā kroni tur eņģeļi, bet svētā Marija stāv.

²⁸ Sk.: LAB IK, 85.–89., 177.–179., 185.–187. lpp.; 5 att. Reproducētās metāla griezuma gravīras katalogā sauktas par ksilogrāfijām; pievienotās bibliogrāfiskās norādes ir neatbilstošas.

²⁹ Sk.: *Schreiber W. L.* Handbuch... – Bd. 7. – S. 81. Šreibers anonīmo meistarū nosacīti nodēvējis par "Mākoņkalnu meistarū", jo viņa darinātajos attēlos debesīs bieži redzami mākoņi, kas atgādina kalnus vai paugurus, sk. gravīru "Svētais Kristaps" (LAB, att. pie IK 72).

15th Century Metal Engravings and Fortunes of the Riga Patricians Reinhold Soltrump's Books: A Story with Excurses on the Incunabulum Recently Found at the Aglona Basilica Library

Summary

Any book printed during the early period of book printing (from 1450 to 1500) deserves the special interest of bibliographers. Both cultural historians and librarians cannot fail to be excited by the discovery at the end of the 20th century of an ancient book, previously unregistered in the general catalogues, in the restored Aglona Basilica library. It is a well-preserved incunabulum in its original binding: Clemens V (papa 1305–1314). *Constitutiones*. – Basel: Michael Wensler, VI Non. Mai, [2. Mai, post. 2 Mai], 1476. – 2°, [74] f. [GW 7088]. Moreover, glued to the inside of the covers are metal engravings made in Germany during the 1470s. Considering there are only 275 incunabula in Latvia, the recently found example from Aglona is of exceptional significance.

In 1992–1993, during restoration and repair work at Aglona Basilica, secretly hidden old books and dust-covered, damaged packages of documents from the former Aglona Abbey (closed in 1959) library and archive (the library was closed in 1960) were recovered.

From 9th to 15th of July, 2001, and from 27th to 31st of May, 2002, these documents were cleaned and conserved by specialists of the Latvian National Library and Latvian State Archives Central Laboratory of Microphotocopying and Document Restoration under the supervision of Rudite Kalniņa.

The newly found incunabulum had been owned by the Riga patrician Reinhold Soltrump (Reynoldus Soltrump), son of the Bürgermeister and clergyman Johann Soltrump. Information on Soltrump's life is sparse – he describes himself as *Magister ac decretorum baccalaureus, clericus Rigensis*, a lawyer and Riga clergyman who studied law at the University of Leipzig (matriculation certificate from 1465). He probably continued to study elsewhere in Germany (1466–1474) until he received his Master's Degree in jurisprudence. It is likely that about 1477 Soltrump returned to Riga.

The former Director of the Riga City Library Nikolajs Bušs (1864–1933) was the first to admit that Soltrump belonged to the bibliophile circles of ancient Riga. The oldest book in his library dates from 1472; most of books were from the late 1470s but his most recent purchases took place ca. 1489. At the family home at Grēcinieku Street 22 Soltrump created a collection of books corresponding to his interests in *studia humanitatis* or the humanities, mainly literature on jurisprudence and theology. Now 15 volumes are known – convolutes with 15th century printed matter and added manuscripts; see the list of books. Soltrump was also fond of poetry and fiction and was interested in chess. He read and commented his books, returning to them after longer periods, and for his convenience, he created tables of contents and references. The intensity of his reading can be seen in the marginalia; countless notes and small hands in the margins. Soltrump's library is a fine example of an educated and wealthy burgher's book collection and attests to the spread of humanist ideas.

For his own delight, Reinhold Soltrump copied several works – 12th century fables and extensive commentaries (*Anonymus Neveleti. Fabulae: Commentarium ad Fabulae*), a treatise on poetry *De arte poetica* [in convolute LAL Inv. R 2498]; the Old Testament story about Susanna *Historia Susannae* and others. He could possibly be the author of a copy of Martinus Polonus' chronicle of Roman popes *Gesta Romanorum* with drolers – singing jesters from the end of the 15th century.

Soltrump used to decorate his books himself, so he was an amateur illuminator. It seems that he was most keen on decorating books with blue and red initials during his study years. Shortly after, ca. 1475–1477, Soltrump decorated many large initial letters with four-leaf ornaments, he drew faces in the initials, embellished pages with large monograms instead of initials. This amusing aspect allows us to call Soltrump the master of Riga fish initials, because many of his prolonged initials turn

into expressive images of fish (see: *Ferraris J. P. de. Practica iudicialis*. – Strassburg: Heinrich Eggstein, ca 1475, LAL, Inv. R 2505 etc. Soltrump was not a skilled draftsman, and his heritage is quite uneven. Some initials are rather robust and even superficial; capital letters have wide, big and heavy legs; his fish and faces are immaturely comical or grotesque. Although the drawing of initials is not accurate and the gouache paint of low quality, he is surely one of the first illuminators in Riga whose handwriting is unmistakable and many works are easily attributed.

The provenance of Soltrump's books is easier to establish because he took care to emphasise the ownership of his book. He would draw his surname and the title of the work with large black Antique letters on the book's edge, writing the colophon text with black, red or even three colours – red, blue, black. Soltrump's ownership inscriptions had several functions – they indicated the book's ownership, title and provenance, while also demonstrating the self-confident owner's social status. He also used to write protective dedications – prayers – in his books. The glued-in engravings are supplemented and commented with religious poetry and ownership inscriptions.

Between the 1480s–90s and 1520, Soltrump's books and manuscripts were moved to the Riga Franciscan Abbey library. The Franciscan St. Catherine's Church and Abbey were the first objects to be demolished during the pogroms of cloisters and churches of the Reformation. In 1524 the Franciscans were banished from Riga but their books were taken over by the Riga City Council and newly founded Riga City Library. It is possible that all Soltrump's books had been housed together for some time. But already at the end of the 18th century when all books in Riga received an imprint "ex Bibliotheca Rigensis", one of Soltrump's incunabula was removed from the Riga City Library. The precise details of how the newly found copy found its way to in the Aglona Abbey library have yet to be explained.

The value of Soltrump's book collection is significantly increased by the glued-in metal engravings that allow us to present him as one of the first art collectors in Riga. Several books (4) from his library feature glued-in unique metal engravings from the 1470s. In W. L. Schreiber's (1855–1932) publications and especially his fundamental manual-catalogue *Handbuch der Holz- und Metallschnitte des XV. Jahrhunderts* (Leipzig: Verlag Karl W. Hiersemann, 1928–1929–1976) all known metal engravings from European and American collections (about 600) are registered and described, including the works in Soltrump's books and those owned by the Riga City Museum of Art.

Metal engraving is a particular, old branch of graphic art, developed in Germany during Gutenberg's time and was especially popular in the Lower Rhine districts near Cologne and Strasbourg. The image is contoured and engraved in a metal (usually brass) plate. The plate was ornamented and decorated. Finally the copy was coloured and sold in the printer's workshop.

The inside covers of the book from Soltrump's collection are decorated with two high-quality coloured metal engravings previously unregistered and not included in Schreiber's catalogue:

St. John the Baptist, St. Sebastian, St. Christopher. Coloured (brown with varnish, green, yellow) metal engraving; damaged, 1470s. [Cologne (?), Meister mit den Bergwölfen], 33.2 (33.5) x 25.0 (25.4) cm. The image is printed in reverse. Scattered initials of the owner Soltrump, RS.

Coronation of the Virgin. The Virgin with 14 holy virgins and martyrs (*Virgo inter virgines*). 1470s. [Niederrhein]. Coloured (brown with varnish, green, ochre) metal engraving; damaged, 30.5 (30.7) x 22.4 (22.2) cm. Printed in reverse so the inscriptions are to be read in a mirror.